

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

SSV73L, uppsats 15hp
Våren 2013
Läroartbildningen

Madame Bovary den tredje
- en feministisk och socialhistorisk analys av Emma
Bovary som kvinna, hustru och moder

Författare
Jonna Tingström

Handledare
Sigurd Rothstein

www.hkr.se

Madame Bovary den tredje

- en feministisk och socialhistorisk analys av Emma Bovary som kvinna, hustru och moder

Abstract

I en närläsning av Gustave Flauberts *Madame Bovary* fokuserar denna studie på huvudkaraktären, Emma Bovary, och hennes brytningar från de förväntningar som finns på henne som kvinna, hustru och moder. Förväntningar som bestämmer hur hon bör vara och agera. Emma jämförs dessutom med romanens andra kvinnor då även de analyseras. Studien utförs med stöd i feministiska teorier men även ett socialhistoriskt perspektiv används. Det resultat som går att finna består av Emmas ovilja till anpassning i sina kvinnliga roller. Hon vägrar vara enbart kvinnlig, sätter sig själv i första hand, fransäger sig ansvaret för hem och hushåll och stöter bort sin dotter. Emma varken kan eller vill vara den kvinna som det förväntas av henne, istället vill hon vara den hon drömmer om och det i en annan verklighet än sin egen.

Ämnesord: Litteratur, hermeneutik, Emma Bovary, feminism, socialhistoria.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	5
1.1 Syfte och problemformulering	6
1.2 Gustave Flaubert och Emma Bovary.....	7
1.3 Handlingsreferat	8
2 Forskningsbakgrund	9
2.1 Tidigare forskning	9
2.1.1 Emmas läsning och hot mot äktenskapet	9
2.1.2 Emmas oförmågor	10
2.1.3 Romanens och Emmas komplexitet	12
2.2 Analytiskt ramverk	14
2.2.1 Kvinnan	14
2.2.2 Hustrun	15
2.2.3 Modern	17
3 Metod och material.....	19
3.1 Metodbeskrivning.....	19
3.2 Genomförande och uppläggning	20
4 Analys och diskussion	22
4.1 Emma Bovary som kvinna	22
4.1.1 Mannen som kvinnans motpol	23
4.1.2 Att inta olika roller	24
4.1.3 Manligt och kvinnligt	25
4.2 Emma Bovary som hustru	27
4.2.1 Äktenskapets könsroller	28
4.2.2 Drömmar och anpassning.....	29
4.3 Emma Bovary som moder.....	31
4.3.1 Ett underordnat moderskap	32

4.4 Emma och romanens andra kvinnor, hustrur och mödrar	34
4.4.1 Den första och andra madame Bovary	34
4.4.2 Apotekarens hustru.....	35
4.4.3 Kvinnorna som motsatser till Emma.....	36
5 Sammanfattning	38
Referenser.....	40

1 Inledning

När jag för ett par år sedan läste *Madame Bovary* för första gången minns jag att jag tänkte att detta är en bok som kommer att följa mig i livet och i mitt framtida arbete som lärare. Jag fann Emma Bovary intressant och reagerade över hennes sätt att se på verkligheten som otillräcklig. För mig som ser på verkligheten som något som ofta överträffar dikten var detta ofattbart. Sedan första läsningen har jag återkommit till romanen i ett flertal sammanhang och när jag något år senare läste de Beauvoirs *Det andra könet* letade jag sida efter sida efter hänvisningar till Emma. Som romankaraktär hade hon, enligt min mening, passat ypperligt som exempel på en kvinna som vägrar leva enligt de förväntningar som de Beauvoir menar finns på henne som kvinna. Att vara en god hustru och moder är inget som intresserar Emma som istället väljer att vandra på en liten stig bort från den väg som samhället anlagt.

Det finns hos Emma Bovary en ständig strävan efter något annat och kanske är det denna strävan som har fått mig att se henne som en möjlig del av dagens samhälle där människans ständiga sökande efter lycka och mening går att finna. I *Tidningen Kulturen* går det att läsa om när *Unga Dramaten* tog sig an *Madame Bovary* och placerade Emma Bovary bland oss här och nu. I denna uppsättning är det 2000-tal och all skam är numera slentrian och den småborgerliga trångsyntheten har ersatts av det som är signifikant för den omåttligt populära TV-serien *Sex and the city*. Kvar finns bland annat de erotiska eskapaderna, shoppingen och viljan att klättra uppåt socialt (Karlsson 2012). Även om Emmas agerande inte längre ses som lika skamfyllt besitter det dock fortfarande aktualitet och feministiska teorier kan hjälpa till att förklara den kamp som Emma för när hon väljer revolt istället för anpassning.

I uppsatsen görs en feministisk läsning av *Madame Bovary* där huvudkaraktären Emma och hennes ovilja att leva upp till samhällets förväntningar analyseras. Dessutom jämförs hon med romanens andra kvinnor. Efter presentationen av uppsatsens syfte och problemformulering följer en kortfattad beskrivning av den relation som finns mellan romankaraktären Emma och författaren, Gustave Flaubert. Därefter följer ett handlingsreferat. Forskningsbakgrunden har delats upp i två delar där tidigare forskning om *Madame Bovary* följs av ett analytiskt ramverk bestående av feministiska teorier om kvinnan, hustrun och modern men också ett socialhistoriskt perspektiv som placerar sig i 1800-talets Frankrike. I efterföljande avsnitt presenteras uppsatsens valda metod och därefter följer analys och diskussion som följs upp av en sammanfattning.

1.1 Syfte och problemformulering

I en feministisk läsning av Gustave Flauberts *Madame Bovary* finns intressanta upptäckter att göra. Uppsatsens syfte är att analysera romanens huvudkaraktär, Emma Bovary, utifrån feministiskt och socialhistoriskt perspektiv. Med utgångspunkt i feministiska teorier om förväntningar, som finns på människor av det kvinnliga könet, analyseras romankaraktären Emma och hennes ovilja att leva upp till desamma. Emmas situation, som kvinna i 1800-talets Frankrike, sätts dessutom in i ett socialhistoriskt sammanhang. Förutom detta kommer även romanens andra kvinnor att analyseras utifrån ovanstående perspektiv och dessutom jämföras med Emma.

- På vilka sätt bryter Emma Bovary mot förväntningar som finns på henne som kvinna, hustru och moder?
- Hur framställs romanens andra kvinnor? Vilka jämförelser kan göras med Emma Bovary och de traditionella kvinnliga könsrollerna?

1.2 Gustave Flaubert och Emma Bovary

Emma Bovary är en romanhjältinna som på ett tydligt vis illustrerar läsningen som öde. De romaner hon läst har hon fått in i sitt medvetande och förvandlat till en verklighet. ”Emma Bovarys olycksöde förklaras av att hon har slukat böcker så till den grad att böckerna till slut slukat henne” (Hertel et al. 1989:41). Flaubert dokumenterade kvinnan som romanläsningens första offer och detta var ingen slump då det finns ett uttryck av att 1800-talets romanläsning dominerades av kvinnor. Med Emma skapade Flaubert en *bovarysm* med utgångspunkten att verkligheten aldrig räcker till för att tillfredsställa våra önskningar och begär (Hertel et al. 1989:41). Samma år och månad som *Madame Bovary* publicerades skrev Flaubert att livet är en avskyvärd sak och enda sättet att undvika det är att leva i konst (Björk 1999:130). Här finns en likhet mellan författaren Flaubert och hans romankaraktär Emma Bovary då ingen av dem kan uppskatta och nöja sig med verkligheten.

I *Madame Bovary* skildras en fransk småstad och Flauberts fokus ligger här på karaktärernas moral och brist på moral och romanen har också fått undertiteln *Seder i provinsen* (Olsson & Algulin 1995:327). Flaubert fann material till *Madame Bovary* i ett exempel från verkligheten. Förebilden till Charles Bovary var en doktor i Normandie vars hustru tagit livet av sig efter att ha ruinerat och bedragit sin man. Men när Flaubert efter romanens publicering blev tillfrågad om vem som var modellen till hjältinnan blev hans svar: ”Madame Bovary är jag själv” (Baehrendtz 2010:6). Att Flaubert, som författare, inte tog moraliskt avstånd från sin romankaraktär Emma var något som förargade många samtida. Det gjordes ingen skillnad mellan författaren, Flaubert, och berättaren i romanen och som en följd av detta åtalades Flaubert för sedeslöshet. Enligt tidens uppfattning behandlade romanen ett olämpligt och obetydligt ämne och efter den första publiceringen i en tidsskrift väcktes stor förargelse. Emmas många omoraliska eskapader och Flauberts behandling av Emmas erotiska olycksöden ledde till åtalet av Flaubert, detta trots att inget skildras i detalj utan istället enbart antyds. Dels var romanen som konstform inte riktigt accepterad i 1850-talets Frankrike och dels var tilltaget att skriva en roman med detta innehåll ytterst vågat. Flaubert blev senare friad från anklagelserna (Baehrendtz 2010:6ff). Det har gjorts en hel del studier kring Flaubert och hans relation till sin romankaraktär Emma. Exempelvis har Steegmuller (2005) med hjälp av Flauberts personliga brevkorrespondens analyserat författaren och Madame Bovary i ett dubbelt porträtt.

1.3 Handlingsreferat

Under sitt misslyckade äktenskap med en äldre och välbärgad änka träffar Charles Bovary i sitt yrke som läkare en ung kvinna vid namn Emma Rouault, som han direkt fattar tycke för. Hon är dotter till en jordbrukare som Charles behandlat för benbrott och hennes faders sjukdomstillstånd ger Charles anledning att upprepade gånger besöka gården där Emma och hennes far bor. Då Charles fru dör bestämmer han sig för att han vill gifta om sig med Emma, som efter giftermålet blir romanens huvudkaraktär. Läsaren får följa Emma Bovary genom handlingen, som utspelar sig på den normandiska landsbygden i mitten av 1800-talet. Emma och Charles får tillsammans ett barn, en dotter vid namn Berthe, som i romanen spelar en mycket underordnad roll. Redan under skildringen av äktenskapets första år förstår läsaren att Emma inte är nöjd med sitt liv. Hon har ett konfliktfyllt inre som läsaren når bättre än Emma själv då det för henne till en början är omedvetet. Efter ett tag börjar Emma känna sig olycklig och längtar bort till en annan verklighet. Hon finner sitt liv alltför alldagligt, drömmer sig bort och fantiserar om äkta kärlek. Till en början är Emmas fantasier endast drömmar men de besannas sedan när hon uttråkad och olycklig skaffar sig älskare och börjar konsumera i överflöd. Hon realiserar de fiktiva verkligheter som hon läst om i sentimentalromantiska romaner och inleder otrohetsaffärer där hon lever ut sina drömmar. Hennes menlöst snälle och intet ont anande make finns ständigt vid hennes sida samtidigt som hon utanför äktenskapet hänger sig åt att leva ett mer spännande liv som hon inspirerats till genom litteraturläsning. Emma vill leva ett lustfyllt liv i lyx och förälskar sig i den förförande godsägaren Rodolphe som hon bestämmer sig för att rymma iväg tillsammans med. Men Rodolphe, som inte är lika himlastormande förälskad i Emma utan istället bara har henne som älskarinna, sviker henne och avslutar deras relation. Emmas drömmar och önskan om ett annat liv försvinner inte med detta svek utan istället förälskar hon sig i advokatpraktikanten Léon. När också denne man sviker henne övergår förförelsen till ett omättbart habegär som sätter Emma i skulder. Om hon inte är fri att leva som hon vill ska hon i alla fall köpa saker som får henne att känna att hon är den som hon drömmer om att vara. Hon vill vara som de eleganta damerna med berlocker på klockkedjan, syetuiet ska vara av elfenben och fingerborgsen förgylld. Med förverkligandet av drömmarna och fantasierna följer ett innästlande i lögn och skulder. Hennes drömmar kommer i brutal konflikt med verkligheten och det katastrofala ekonomiska läge hon har försatt sig i. I sin längtan efter ett mer spännande liv skapas ett liv som Emma inte orkar leva och hon tar i en av bokens slutscener livet av sig med hjälp av arsenik.

2 Forskningsbakgrund

Nedan ges inblick i forskning kring *Madame Bovarys* huvudkaraktär Emma. Förutom detta presenteras även det ramverk, ett feministiskt och socialhistoriskt perspektiv, som tillsammans med tidigare forskning används i uppsatsens analys av Emma Bovary och romanens andra kvinnor.

2.1 Tidigare forskning

Med hänsyn till uppsatsens läsvänlighet presenteras tidigare forskning under följande rubriker: 2.1.1 *Emmas läsning och hot mot äktenskapet*, 2.1.2 *Emmas oförmågor* och 2.1.3 *Romanens och Emmas komplexitet*.

2.1.1 Emmas läsning och hot mot äktenskapet

Under 1700- och 1800-talet växte det fram ett växelspel mellan romanen och den läsande kvinnan. ”Hon är det nya samhällets nya läsare, och tidens nya litterära genre kommer i stor del att både rikta sig till och handla om henne” (Larsson 1993:320). Romanläsningen kom att bli en mycket kritiserad och diskuterad syssla men det blev också ett sätt att kommunicera instängda kvinnor emellan. Larsson hänvisar till Palmgrens dialogessä ”Öfver romanen”, som publicerades i tidsskriften *Phosphoros* år 1812, när hon skriver om den romanslukande kvinnan som ansågs odla en intensiv känslsamhet, samtidigt som intresset för omgivningen avtar och hon blir oförmögen att hysa riktiga känslor. Romanen blir under 1800-talet en självskriven del i den unga kvinnans uppväxt och man menade att läsningen gjorde kvinnan orealistisk, drömsk och inkapabel att leva (Larsson 1993:321f). Denna bild av romanläsningens roll i 1800-talets kvinnovärld kan vara användbar i studiet av den romanslukande Emma Bovary.

Många analyser av *Madame Bovary* har kommit att koncentrera sig på Emmas läsning, exempelvis Sjöberg (2005), Björk (1999) och Vinken (2007). Flauberts roman om Emma Bovary kan enligt Vinken (2007:759) läsas som ett exempel på livsstilens estetisering under moderniteten då konst, litteratur och musik blev modellen för livet under denna tid. Detta med förödande konsekvenser som är tydliga i *Madame Bovary*. Emma blir beroende av romaner där hon finner inspiration till sitt liv och hur hon vill att det ska levas. Vinken (2007:762) ser i sin analys av Emmas läsning att den leder till att hon förlorar gud och sig själv när hon läser

om äktenskapsbrott och självmord. Slutsatsen som Vinken (2007:763) kommer fram till består i att Flauberts roman är en historia om farorna med läsning som skapar en falsk relation till världen. Läsningen skadar kärleken vilket i Flauberts roman leder till äktenskapsbrott. Även Björk (1999:118) behandlar detta när hon skriver att farhågorna med läsningen inte kom att handla så mycket om litteraturens innehåll som om oron över den kvinna som romanen kunde skapa. Den kvinnliga läsaren ansågs kunna bli fanatisk, omättbar och gränslös men det fanns också en risk att hon inte skulle kunna skilja mellan fiktion och verklighet. Björk (1999:136) menar att det är denna bild som Flaubert ger av Emma som romanläsare då hon har svårt att skilja sig själv från de lästa romanernas uppbyggda gestalter. Detta stämmer också överens med Larssons (1993) socialhistoriska bild av de förmodade farorna för den romanläsande kvinnan. Sjöberg (2005) ser däremot Emmas romanläsning mer som en flykt undan verkligheten än som det som leder henne ner i fördärvet. Istället ser hon männens ständiga svek som det som förstör Emma.

I sin bok om äktenskapet och otrohetens lockelse berör Mazzarella (1997) äktenskapet mellan Charles och Emma Bovary. I introduktionen till sin diskussion om deras äktenskap ställer hon sig frågan varför det på senare tid mestadels varit mannens otrohet som kommit att representera ett hot mot äktenskapet. Hon benämner *Madame Bovary* som en av världslitteraturens klassiker som handlar om en otrogen hustru. Genom historien har kvinnors otrohet fått ödesdigra konsekvenser och Mazzarella anger kvinnans främsta uppgift, att föda sin man barn som otvivelaktigt är hans, som en anledning till detta (Mazzarella 1997:11). Mazzarella menar att i *Madame Bovary* tycks godhet höra ihop med fantasilöshet och båda representeras av Emmas make Charles. Han förblir genom romanens drama omisstänksam och fortsätter att visa henne omtanke och när hon låter hemmet förfalla ser han det som att hon har drabbats av en nervös åkomma. Inte heller när han finner hennes kärleksbrev slutar han att älska henne och med anledning av hans plötsliga död utan bevisad orsak ställer sig Mazzarella frågan om vem som egentligen var äktenskapets största romantiker. Charles blir lurad på sina drömmar men Mazzarella framhåller dottern Berthe som romanens slutgiltiga offer (Mazzarella 1997:155f).

2.1.2 Emmas oförmågor

Champagne (2002:103) menar att Bourdieus samhällsvetenskapliga teori kring habitus kan vara användbar i studiet av Emma Bovary. *Emma's Incompetence as Madame Bovary*

(Champagne 2002) behandlar, precis som titeln avslöjar, Emmas oförmåga att vara Madame Bovary, en hustru enligt borgerligt habitus. Hon bryter gång på gång reglerna för hur en borgerlig fru bör vara. Detta är en inkompetens som döljs ända in i döden då hon slutligen begravs i sin bröllopsklänning, som den borgerliga hustrun hon aldrig lyckades bli (Champagne 2002:103f). Vidare menar Champagne (2002:104) att läsaren av *Madame Bovary* får ta del av en konfrontation mellan Emma och de borgerliga förväntningarna gällande vad det innebär att vara hustru. Med andra ord varken kan eller vill Emma leva upp till hustruns habitus och söker därför en annan roll som kvinna och i och med detta manifesterar hon sin egen inkompetens som just hustru. Samhällets förväntningar anammas i detta fall inte av individen, Emma, och därför menar Champagne (2002:105) att Bourdieus sociologiska modell är användbar i studiet av kärnan i Emmas personlighet. Detta då modellen skapar möjlighet att förstå Emmas personlighet och utveckling från barndomens Emma Rouault till hennes identitet som gift kvinna, som brottas med förväntningarna på hur en hustru ska vara. Champagne (2002:118) menar att Emmas kamp är: "Flaubert's way of criticizing the very system which educates us about being who we are".

Den oförmåga att vara hustru, enligt den borgerliga hustruns habitus, som Champagne tilldelat Emma Bovary berörs också av Baudelaire som menar att Emma bryter mot de förväntningar som finns på den traditionella kvinnorollen. Baudelaire, som i likhet med Gustave Flaubert stod åtalad för "skändande av den offentliga moralen och goda seder", har i en artikel från 1857, samma år som rättegången mot de båda herrarna, behandlat *Madame Bovary* (i Sjöblad 1998:93). I ett av artikeln avsnitt diskuterar Baudelaire romanens huvudperson, Emma Bovary, som Baudelaire (i Sjöblad 1998:97) väljer att benämna som en "bisarr androgyn". Han beskriver Emma som nästan manlig och framhäver i sammanhanget hennes fantasi, handlingskraftighet och vilja att dominera. I Emmas fall har fantasin ersatt hjärtat, som enligt Baudelaire vanligtvis dominerar hos kvinnan, men hon har också energin att handla plötsligt, vilket enligt Baudelaire vanligtvis utmärker mannen (i Sjöblad 1998:97). Baudelaire, som hade en komplex syn på kvinnan och kärleken, tilltalas av Emmas okvinnliga vredesutbrott samt hennes lust att förföra och dominera och med anledning av detta väljer han att beteckna henne som en *kvinnlig dandy* som bryter med könets konstruktion. Emma Bovary är enligt Baudelaire en aktiv och manlig karaktär som placerats i en kvinnokropp (i Sjöblad 1998:99ff). Jämte de oförmågor som Champagne och Baudelaire framhåller i sin analys av Emma finns även en annan oförmåga att finna. Prokop (1981:169) menar att Emma besitter en oförmåga att ge upp sina drömmar och anpassa sig. Vissa av hennes behov översätts i

handling, behov som vanligtvis förträngs hos kvinnan. Emma inte bara drömmer, hon överför sina drömmar till handling och detta leder, enligt Prokop, till hennes oförsonlighet gentemot det samhälle som omger henne. Hon har utvecklat ett annat ideal än det typiska och lever därmed, som Prokop (1981:170) uttrycker det, i kvinnorollens drömmar.

2.1.3 Romanens och Emmas komplexitet

Sjöberg (2005) poängterar innan hon inleder sin analys av *Madame Bovary* att det är en roman som kan uppfattas på rakt motsatta sätt beroende på vilken typ av läsning som görs. Romanen kan uppfattas som ett kvinnligt frigörelseförsök men Sjöberg (2005:83ff) väljer att lyfta fram Charles Bovary som innehavare av den, för samtiden, traditionella kvinnorollen. Detta förklarar hon genom att sammanfatta det som att Emma kan uppfattas som den aktiva och Charles som den passive. Redan inledningsvis signaleras att romanens huvudkaraktärer, Emma och Charles, inte är tillfreds med sina könsroller. Som exempel framhävs här Charles veka och blyga beteende sina första dagar i skolan men även Emmas manliga attribut. Vid denna tid ansåg de flesta att en kvinna skulle bete sig som en kvinna och en man skulle bete sig som en man. I sammanhanget hänvisar Sjöberg till Strindbergs *halvkvinnna*. Sjöberg (2005:85ff) beskriver Emmas karaktärsdrag som manliga och som en anledning till uppkomsten av desamma ser hon Emmas uppfostran som skett i skuggan av hennes döde bror. Vidare ser hon Emma och Charles som två skadade varelser som under sin uppväxt formats av oförstående föräldrar, vilket resulterat i deras ofullständighet som könsvarelser. Att romanen kan bli föremål för skilda läsningar stimuleras enligt Olsson och Algulin (1995:354) av den öppna och objektiva form som Flaubert valde att skriva romanen i.

Man kan läsa den rakt på sak som en tragisk berättelse om ett trist livsöde i en borgerligt bornerad miljö. Man kan läsa den som en skakande berättelse om ett kvinnligt frigörelseförsök som havererar på grund av orealistiska förväntningar och manschauvinistisk kyla och liknöjdhet. Framförallt kan man läsa den på idéplanet som en moralitet om förljugenhetens demoraliserande inverkan på individen. (Olsson & Algulin 1995:354)

Flauberts teckning av individ och miljö gör att romanen kan kategoriseras som samhällsrealism. ”Med nästan sadistisk ironi klär han av madame Bovarys livslögner” (Olsson & Algulin 1995:354). Den *flaubertska* beskrivningen och hans känsla för detaljer är något som även Danius (2006) har funnit i sina studier om Flaubert och konsten att göra saker och ting synliga.

Collas (1985) är i sin psykoanalytiska tolkning av *Madame Bovary* tydlig med att Emma är en komplex romankaraktär som är värd att analyseras. Hon kommer bland annat fram till att mat och pengar har ett symboliskt värde i förståelsen för Emma men också att Emma emotionellt är som ett spädbarn då hon exempelvis gång på gång visar sig ha orimliga förväntningar. Det förflutna har i romanen stor betydelse för det nuvarande men också för Emmas konfliktfyllda inre. Ett konfliktfyllt inre som Collas beskriver som något som läsaren kan nå bättre än Emma då det för henne är omedvetet och otillgängligt (Collas 1985:125ff). Vidare menar Collas att det är lätt att tro att omständigheterna är orsaken till Emmas lidande men hon visar på något annat när hon tar Emmas relation till handlaren Lheureux som exempel. ”It is not Lheureux who destroys her by lending her «poisonous money». She allows him to destroy her, that is, she destroys herself. She is the author of her destruction. Her ruin is her own work” (Collas 1985:128). Detta kan ställas i motsats till både Vinkens (2007) och Björks (1999) tolkningar, som fokuserar på Emmas läsning, men också Sjöbergs (2005) syn på männens allvarsamma inblandning i att leda Emma ner i fördärvet.

Kaplan (1991) låter, lite likt Collas (1985), romankaraktären Emma Bovary bli en patient som hon analyserar. Hon finner en självförgörande kvinna med längtan efter extravagans men också efter ömsom det manliga och ömsom det kvinnliga.

Emma masqueraded as a sexually submissive *femme évaporée* to conceal from the world, and from herself, her active sexual strivings and intellectual ambitions, which in her world were the prerogatives of males. (Kaplan 1991:236)

I Emmas önskan om befogenheter som var för män bryter hon, enligt Kaplan, omedvetet mot stereotypa könsroller. Denna önskan är något som hon sedan försöker maskera genom typiskt kvinnliga ting såsom scarfar av siden och spets (Kaplan 1991:236). Även Fairlie (1962) ser Emmas skapande av spegelbilder av hur hon borde vara och uppträda. Fairlie (1962:43) menar att Emma gör upprepade försök att vara en god hustru och moder men hela tiden förs hon tillbaka till den Emma som går emot den ideala hustru- och modersrollen. Emma verkar inte heller känna någon som helst skuld över sitt beteende, vilket Fairlie (1962:45) anser beror på ett sökande efter en hjälte som kan rädda henne från den tråkiga vardagen.

2.2 Analytiskt ramverk

Nedan presenteras ett socialhistoriskt perspektiv och teorier om förväntade kvinnoroller under rubriker som 2.2.1 *Kvinnan*, 2.2.2 *Hustrun* och 2.2.3 *Modern*. Dessa rubriker återkommer sedan i analysen av Emma Bovary, under 4 *Analys och diskussion*.

2.2.1 Kvinnan

År 1949 skrev de Beauvoir en mening vars åtta ord ständigt citeras och bär upp hela den moderna feminismens radikalitet: ”Man föds inte till kvinna, man blir det” (de Beauvoir 2006:325). Hon ställer med detta upp en tes om att samhället skapar en roll som tilldelas mänskliga honor. Rollen att vara kvinna. Civilisationen i sin helhet skapar det mellanting mellan hane och kastrat, kastrerad man, som kallas kvinnligt. Om barnet hade existerat för sig själv hade det inte haft möjligheten att uppfatta sig själv som sexuellt särskild, detta då det enbart är via andra en individ kan betecknas som *den Andre* (de Beauvoir 2006:325). Detta beskriver Butler (2007:53) som ett behov av en motpol då en norm inte träder i kraft av sig själv. Det specifikt kvinnliga kan med andra ord endast utmärkas i dualiteten mellan kvinnligt och manligt. Samma Butler definierar kategorin *kvinnor* som feminismens subjekt, en politisk kategori som feminismen gör anspråk på att representera och vilja befria (Butler 2007:49ff).

Med sin berömda mening placerar de Beauvoir könet i kulturen, där det i sin tur finns förväntningar på kvinnlighet. Butler diskuterar den socialt skapade könsrollen i en uppsats om de Beauvoir. Hon påpekar att distinktionen mellan kön och genus bidrar till att detta att vara kvinna och att vara kvinnlig blir två skilda existensformer, vilket hon menar är en åsikt som de Beauvoir visar sig ha när hon skriver att man inte föds till kvinna utan blir det (i Björk 1996:211). Butler menar att distinktionen mellan kön och genus tjänar som stöd för argumentet att hur biologiskt orubbligt könet än är så är genus något som är kulturellt skapat men hon sträcker sig ännu längre då hon, i motsats till de Beauvoir, påpekar att också kön är en social konstruktion. Enligt Butler är kön inte en rent biologisk kategori och genus en rent social kategori (Butler 2007:55). Björk (1996:193) menar att de Beauvoir med sin bok, *Det andra könet*, sprängde myten om den ”Sanna Kvinnan” och detta berör även Butler (2007:88) när hon skriver att könet inte är trovärdigt som inre sanning. Även Millett (2012:35) ställer sig mot ett könsrollstänkande, som hon menar leder till tankar om att kvinnan ska intressera sig för husligt arbete och barnens vård och fostran medan övriga delar av människans verksamhet, ambitioner och intressen, överläts till mannen. Detta könsrollstänkande får som

följd att kvinnan tillerkänns en begränsad roll som gör henne underordnad mannen. Likt de Beauvoir och Butler menar Millett (2012:35) att de manliga och kvinnliga personlighetsdragen skapas, och har sitt ursprung, i ett patriarkat och inte i den mänskliga naturen. Millett (2012:37) använder sig i särskiljandet mellan genus och kön av begreppet *kärngenusidentitet*, som hon menar är en inpräglad identitet som barn tar till sig i låg ålder. Detta kan jämföras med de Beauvoirs tankar om att man inte föds till kvinna utan blir det. Millett (2012:40) utvecklar detta genom att skriva att kategorierna maskulint och feminint är något som påtvingas människan. Vidare poängterar hon att kvinnor visar upp de drag som kan förväntas av en minoritetsgrupp. De visar på självhat och självförkastelse inom gruppen, ett förakt riktat mot sig själv och ens likar. Myten om kvinnans underlägsenhet leder till slut till att kvinnan accepterar rollen som underordnad, som om den vore faktisk verklighet (Millett 2012:62). Hirdman (2001:13) uttrycker detta som att kvinnan spelar den könsroll som det biologiska könet regisserar fram.

2.2.2 Hustrun

Enligt de Beauvoir (2006:489) är äktenskapet, av tradition, det öde som samhället anvisar kvinnan. Med anledning av detta gör hon i sin studie en analys av äktenskapet och i denna är kvinnans sexualitet en väsentlig del. Kvinnans sexualitet blir i äktenskapet sekundär då hon, i motsats till mannen, inte har ett nyttovärde i sin njutning. Äktenskapet stänger på detta vis inne kvinnans sexualitet då mannens reproducerande funktion är viktig (de Beauvoir 2006:501). Millett (2012:61) behandlar kvinnans sexuella frihet och biologiska rätt över sin egen kropp och hon menar att denna förvägras kvinnan på grund av att det finns en kultur av jungfrulighet.

Kvinnans roll i äktenskapets inledningsfas beskrivs av de Beauvoir (2006:492) som passiv, detta då hon *blir gift* eller *ges bort* till skillnad från mannen som *gifter sig* eller *tar sig* en hustru. Kvinnan tar mannens namn, tillhör hans släkt och integreras i hans klass och miljö. Kvinnan är enligt de Beauvoir (2006:493) vigd åt att bevara släktet och sköta hemmet och den gifta kvinnans största uppgifter är att vidmakthålla släktens fortbestånd samtidigt som hon säkerställer varaktigheten i vardagens rytm. Hon håller sina dörrar stängda och det är enbart genom mannens förmedling som den gifta kvinnan möter kollektivet. Framtiden och världen är något som den gifta kvinnan inte får något direkt grepp om då hemmet skyddar henne från detta. Författaren tillägger att det år då boken skrevs, 1949, hade äktenskapet i stort sett kvar

denna traditionella form. Hur verkligheten koncentreras till hemmet behandlas av de Beauvoir (2006:522f) med hänvisning till en text av Virginia Woolf. I texten finns en kvinna som omger sig av sammet, siden och porslin och tack vare detta kan kvinnan enligt de Beauvoir mätta den sensualitet som inte blir tillfredsställd i hennes liv. Genom dekoren av ting uttrycker kvinnan sin personlighet då det är hon som har valt och placerat ut möblerna och sakerna. Samtidigt som sakerna speglar hennes personlighet visar de också på hennes levnadsstandard. För den gifta kvinnan blir hemmet livets lott. Genom hushållsarbetet tar kvinnan besittning över sitt bo och även om hon har hjälp i hemmet vill hon delta och göra en del av uppgifterna själv. Detta för att ansvaret för underhållet av familjen ytterst vilar på henne. Dock menar de Beauvoir att detta inte är en aktivitet som ger kvinnan möjlighet till individuell bekräftelse:

Men kvinnan är inte kallad att bygga en bättre värld; hemmet, rummet, smutstvätten och parkettgolvet är fasta ting; hon kan endast oupphörligt fördriva de dåliga principer som smyger sig in i dem. Hon attackerar damm, fläckar, smuts och snusk; hon bekämpar synden, hon slåss med satan. (Beauvoir 2006:527)

I denna jakt på att förgöra det oönskade kan husmodern mista sin glädje. Det arbete som kvinnan utför i hemmet ger, enligt de Beauvoir (2006:535), henne således ingen autonomi, självständighet, då det inte leder mot framtiden och inte heller producerar något. Vad som förväntas av kvinnan är att hon ska älska sin man. Det är hennes plikt gentemot sig själv, sin familj och samhället att leva för sin familj och vara lycklig med detta (Beauvoir 2006:546ff). Enligt Sjöberg (1992:65) upprättades i Frankrike år 1734 en lag som innebar att kvinnan alltid företrädde av en målsman. Hon gick från sin fars kontroll till att i äktenskapet ställas under sin mans tillsyn. Kvinnorna hamnade på detta sätt i ett ekonomiskt underläge och lagen, som gällde in på 1900-talet, gjorde att männen hade full förvaltningsrätt över enskild och gemensam egendom.

Hustrun var också förpliktigad att lyda sin man och att ägna arbetskraft åt hemmets skötsel och inget annat utan mannens tillåtelse. Legitimiteten utgjordes av uppfattningen att kvinnan frivilligt hade underställt sig mannens auktoritet genom giftermålet. (Sjöberg 1992:65)

Hustrun blir på detta vis ekonomiskt beroende av sin make och förbjuds dessutom att sälja något som tillhör henne eller hemmet.

I äktenskapet finns det ett stereotypt kontrakt som består i att mannen har ansvaret, beskyddet och försörjningen på sin sida medan kvinnan har födandet och uppfödandet på sin. Den

naturliga ordningen och det genusstereotypa kontraktets villkor skapar sedan ontologiska förutsättningar för paret (Hirdman 2001:88ff). Familjen är det patriarkala samhällets viktigaste institution. Familjen kan fungera som en miniatyr av samhället men också som en förbindelselänk till detsamma då den kan tjänstgöra som medlare mellan individen och samhällsstrukturen. På så sätt blir familjen det patriarkala samhällets redskap men också dess grundläggande enhet och med anledning av detta kan familjen och rollerna i densamma fungera som urtyper, modeller, för samhällets könsroller (Millett 2012:41). Efter revolutionsårens kritik mot mannens stora makt över hustrun och medföljande lagstiftning följde Napoleontiden där kvinnornas ställning åter försämrades och nya lagar stiftades. Under denna tid fanns en tanke om familjen som enhet utan individuella behov och mannen hade en auktoritär roll i familjen och gentemot hustrun. I de stora katolska områden, som idag motsvaras av Italien, Frankrike och Spanien, var skilsmässor med rätt att gifta om sig helt förbjudet under 1800-talet. Dessutom var det vanligt att lagen inte ens accepterade separation mellan makar (Sjöberg 1992:65f).

2.2.3 Modern

Björk (1996:87) hänvisar till en intervju med en, ej namngiven, författarinna som publicerats i *Dagens Nyheter*. I denna intervju uttalar sig författarinnan om en kvinna som medvetet avstått från sitt liv som kvinna då hon valt att göra abort. Detta läser Björk som att barnafödande är detsamma som att välja ett kvinnoliv, att vara kvinna är att vara mor. I detta fördjupar sig de Beauvoir i ett avsnitt om moderskapet som hon anser framstår som en synonym för kvinnlig identitet. De inledande raderna i de Beauvoirs avsnitt om moderskapet lyder som följer:

DET ÄR GENOM MODERSKAPET kvinnan fullbordar sitt fysiologiska öde, det är hennes "naturliga" kallelse eftersom hela hennes organism är riktad mot artens fortbestånd. (de Beauvoir 2006:577)

Detta är ett citat som de Beauvoir sedan ägnar ett helt avsnitt åt att tala emot för att synliggöra kvinnans situation som kropp och moder. I sin diskussion kring detta för Björk (2012:32ff) in begreppet *mammaroll*, som enligt henne öppnar en dörr mot friheten. "Om moderskapet är en roll är den inte allt en kvinna är" (Björk 2012:33). *Allt* återkommer även hos de Beauvoir som menar att det är en vanligt förekommande fördom att "moderskapet under alla omständigheter är tillräckligt för att en kvinna ska vara nöjd" (de Beauvoir 2006:619). Det mänskliga samhället är enligt de Beauvoir aldrig utlämnat till naturen, vilket hon, som tidigare nämnts,

menar när hon påpekar att man inte föds till kvinna. Bakom påståendet som säger att barnet är kvinnans högsta mål döljer det sig en tillgjord, socialt konstruerad, samhällsmoral. Ända sedan barndomen har kvinnan fått höra att hon finns till för att ge liv (de Beauvoir 2006:585). När kvinnan väl får barn menar de Beauvoir (2006:613) att det finns krav från samhället och dess institutioner, hennes make och andra i hennes närhet att hon ska ta till sig sitt barn, sitt verk.

Vidare skriver de Beauvoir (2006:614) att många kvinnor önskar sig söner på grund av den prestige som mannen tillskrivs av kvinnan. Kvinnan drömmer om att avla en hjälte, en hjälte som naturligtvis är av det manliga könet. Med hänvisningar till Deutsch menar de Beauvoir (2006:620) att det är av stor vikt att kvinnans graviditet är fritt antagen och uppriktigt önskad. I annat fall kan barnet göra modern, som är omedveten om sitt ansvar, olycklig och därmed avtar också hennes chanser att bli en ”god mor”. Med detta avvisar de Beauvoir modersinstinkten och den självklara moderskärleken. En moderskärlek som enligt Franséhn är en föreställning som innefattas i myten om den goda modern som anses ha en medfödd moderskärlek. Moderskapet ses, enligt föreställningar som länge varit centrala i västerländskt tänkande, som kvinnans primära identitet (Franséhn 2004:25).

Under 1800-talet ansågs kvinnan vara skapad till att vara mor, det var hennes kall och hon skulle älska detta. Idealkvinnan var den feminina, passiva kvinnan, som uppoffrade sig för att vara en god moder. Dessutom skulle hon gärna vara moder till många då det i 1800-talets modersroll fanns en betoning på kvantitet (Rosenbeck 2006:275). I stora delar av Frankrike var det enligt Rosenbeck (2006:272) mycket vanligt att mödrar skickade sina barn till ammor. Kvinnor från de mer välbärgade samhällsskikten kunde ha behållit sina barn hemma men även de använde sig av systemet med ammor.

3 Metod och material

Nedan presenteras den metod som används i uppsatsens analys. Förutom detta kommenteras även insamling och bearbetning av material under rubriken 3.2 *Genomförande och uppläggning*.

3.1 Metodbeskrivning

Den metod som används vid analysen av romanen *Madame Bovary* är närläsning. Med anledning av detta består uppsatsens använda material, förutom ovanstående litteratur, av hänvisningar till *Madame Bovary*. I närläsningen har fokus legat på kvinnorna och då framförallt huvudkaraktären Emma Bovary.

För Gadamer är hermeneutiska processer människans sätt att vara i världen. Det går, enligt honom, inte att ”skilja mellan förståelse av världen och medveten mänsklig existens” (Tenngart 2010:67). Gadamers hermeneutik har varit betydelsefull för litteraturteorin även om han var intresserad av förståelsen som sådan och inte av förståelse av litterära verk i synnerhet. Enligt Gadamer är ingenting fullständigt innan vi förstår det utan vad något betyder är beroende av uttolkarens aktivitet, som i sin tur är förankrad i en historisk situation (i Tenngart 2010:67). Läsaren av en text tar med sig en mängd förutfattade meningar in i läsningen. Förutfattade meningar som Gadamer inte ser som hinder utan istället som ett grundläggande villkor för möjligheten att nå förståelse. Enligt Gadamer är det endast utifrån vår egen historiska tid och våra fördomar om världen som vi kan förstå något. Läsaren av en text är förankrad i en situation som ger en specifik position som uttolkaren ser och bedömer världen utifrån. Denna position benämner Gadamer som *vår horisont* som i sin tur möter textens *historiska horisont*, då det sker en läsning av en äldre text. Tolkningsprocessen skapas på så sätt genom ”en dialog mellan nu och då, mellan den som förstår och det som förstås” (Tenngart 2010:67). På detta vis nås det förflutna samtidigt som läsaren har samtiden med sig, detta benämner Gadamer *horisontsammanmätning* (i Tenngart 2010:68). Den fusion som här bildas är enligt Tenngart (2010:68) inte mindre giltig eller betydelsefull när den avviker från ursprungshorisonten utan istället kan nya dimensioner, som ursprungsläsarna inte noterade, upptäckas.

I närläsningen av *Madame Bovary* är det en äldre text som analyseras och det går inte att tänka bort dagens situation i analysen. Detta är också en anledning till valet att låta texten

analyseras utifrån ett socialhistoriskt perspektiv. Detta då det på så sätt förhoppningsvis kan ges en tydligare bild av skillnaden mellan nu och då men också bidra till ökad förståelse för tiden som sådan. Teorier om de traditionella kvinno-, hustru- och modersrollerna, som utgör uppsatsens analytiska ramverk, fungerar i sig som en fusion mellan tider. Detta då teorierna har en historisk betydelse men också en stark relevans i nutida samhälle.

3.2 Genomförande och uppläggning

Emma är romanens huvudkaraktär och det är henne hela romanen kretsar kring. Det är hennes upptåg och handlingar som i mångt och mycket styr romanens handlingsförlopp och detta är den största anledningen till att valet av analysobjekt föll på Emma Bovary. Att det är Emma i sina roller som just kvinna, hustru och moder som analyseras beror främst på den anade ambivalensen i hennes förhållande till dessa roller. Emmas roll som kvinna, hustru och moder jämförs också med andra kvinnor i romanen och beroende av karaktärernas relevans har tre karaktärer, förutom Emma, blivit föremål för analys. Dessa kvinnor är Charles mor, madame Bovary den äldre, apotekarens hustru, fru Homais, men även Charles före detta fru, den avlidna madame Bovary. De tre kvinnorna valdes främst med anledning av utrymmet de ges i en annars mansdominerad roman. Valen ledde sedan fram till uppsatsens syfte, nämligen att analysera romanens kvinnor och framförallt huvudkaraktären, Emma Bovary, utifrån ett feministiskt och socialhistoriskt perspektiv.

I uppsatsarbetets inledningsfas lästes *Madame Bovary* och det fördes under läsningens gång en läslogg där viktiga händelser och personliga kommentarer antecknades. Därefter lästes tidigare gjorda analyser av *Madame Bovary* och vid sidan om detta inhämtades även material till uppsatsens analytiska ramverk, det vill säga feministiska teorier och ett socialhistoriskt perspektiv. Efter bearbetning av insamlat material följde en ny läsning av *Madame Bovary* och dessutom skapades en ny loggbok. Vad som framförallt skiljer de två loggböckerna åt är kommentarerna till det lästa. Detta då det i den andra loggboken finns fler teoretiska kopplingar, som sedan använts i analysen av romanen. Efter genomförd analys lästes boken igen. Denna gång fördes ingen loggbok utan istället skrevs kommentarer till gjord analys ner. Dessa kommentarer användes sedan för att stärka analysen med ytterligare förankringar, förtydliganden och förklaringar.

Analysens genomförande sker genom skapandet av en struktur där underrubrikerna till 2.2 *Analytiskt ramverk* återkommer. Precis som ramverket har delats upp i olika delar, nämligen kvinnan, hustrun och modern, gör analysen av Emma Bovary detsamma då hon analyseras utifrån sina olika roller. Efter analysen av Emma Bovary följer en analys av romanens andra kvinnor enligt ovan presenterat urval.

4 Analys och diskussion

Nedan analyseras och diskuteras Emma Bovary utifrån hennes tre roller som kvinna, hustru och moder. Detta görs med hjälp av uppsatsens analytiska ramverk och med stöd i tidigare forskning. Därefter följer analys och diskussion kring framställningen av romanens andra kvinnor och även detta sker utifrån teorier om de traditionella kvinnorollerna och tidigare forskning men det görs också jämförelser med huvudkaraktären Emma. Vid de tillfällen där enbart sidhänvisning anges är det romanen *Madame Bovary* som används som referens.

4.1 Emma Bovary som kvinna

Emma Rouault är kvinnan med egen historia och egen identitet. Dock står hon, som Sjöberg (1992) uttrycker det, under sin fars kontroll. Detta blir exempelvis tydligt när fadern funderar över lämpligt tillfälle att gifta bort henne (s.32). Efter att Emma gift sig och blivit madame Bovary, som också utgör romanens titel, träder hon in i rollen som en mans hustru. Därmed kan kanske sägas att Emma förlorar sitt eget, äkta *jag*. Hennes nuvarande *jag*, som hustru, är redan invaderat av två andra kvinnor, nämligen Charles mor madame Bovary och Charles avlidna hustru madame Bovary. Emma är, med undantag av romanens inledning, en gift kvinna som blir påtagen en mask. Hon spelar rollen som madame Bovary och är därmed inte längre lika viktig som individ utan har nu fått en roll och funktion. Hon blir i första hand hustru istället för kvinna med autonomi. De tre madame Bovary är kopplade till Charles och med anledning av detta kan kvinnan sägas vara *den Andre*, som de Beauvoir (2006) formulerar det. Detta är något som Rodolphe uttrycker i romanen när han kommenterar hennes namn:

”Jag gjorde alltså rätt i att inte vilja återse er, ty detta namn, detta namn som uppfyller hela min själ och som jag nu lät undslippa mig, det förbjuder ni mig till och med att begagna! Fru Bovary! Så kallar ju er hela världen ... Och för övrigt är det ju inte ert eget namn, utan en annans. Ja, just en annans!” (s.151-152)

Fru Bovary, som alla kallar Emma, är enligt Rodolphe inte hennes eget namn, utan en annans. Han kan här antingen syfta på Charles moder eller Charles före detta fru men också på att hon genom sitt namn, fru Bovary, visar sig tillhöra en man.

4.1.1 Mannen som kvinnans motpol

Kvinnan blir, som framhålls av de Beauvoir (2006), sexuellt särskild från mannen när det sker en jämförelse könen emellan. Precis som de Beauvoir menar Butler (2007) att det typiskt kvinnliga och typiskt manliga synliggörs i dualiteten mellan de båda. Emmas syn på motpolen, mannen, som utgör normen tydliggörs genom hennes förväntningar på och tankar om det manliga könet. När Emma just ska till att föda sitt barn får läsaren följa hennes tankar kring kön:

Hon ville helst ha en son. Han skulle vara kraftig och mörklagd [...]. Tanken att ge livet åt en manlig varelse var liksom en revansch för alla hennes svikna förväntningar och ett hopp för framtiden. En man var ju åtminstone fri – han kunde få resa omkring i världen och tillfredställa alla sina passioner, övervinna alla hinder och jaga efter de mest avlägsna lyckomöjligheter. (s.91)

Emmas syn på mannen som fri tydliggörs dessutom när hon i samtal med Rodolphe beklagar sig över sin egen ställning. ”Ni är ju i alla fall fri” (s.137). Sina tankar om mannens chanser och ovillkorliga möjlighet till lycka ställer hon mot kvinnans mer kravfyllda liv, vilket tydliggörs i följande citat:

En kvinna däremot stötte ju ständigt på hinder överallt. På samma gång trög och böjlig hade hon inte bara sin fysiska svaghet emot sig utan också det beroende, som de sociala lagarna ålade henne. Liksom floret på hennes hatt, som fladdrar för alla vindar, men likväl hålles kvar av knytbanden under hakan, rycks hon med av sina begär, men naglas ständigt fast av någon konvensansregel. (s.91)

Här ger berättarinstansen uttryck för Emmas känslor angående det patriarkala samhällets underordnande av kvinnan. Likt de Beauvoirs (2006) tankar om samhället, som ställer upp en tes och skapar en roll för kvinnan, menar Emma att det finns förväntningar på kvinnan som hindrar hennes möjlighet till individualitet. Emmas känsla av att alla tycks ha sammansvurit sig för att plåga henne (s.185) kan fungera som exempel på hennes vilja att frigöra sig från de förväntningar som finns på henne som kvinna.

Emma visar också på vad Millett (2012) beskriver som ett självförakt mot sig själv och sina likar, när hon med eftertryck nedvärderar kvinnan i relation till mannen. Detta kan exemplifieras genom tillfället när Emma, utom sig av förbittring över Léons frånvaro, tänker onda tankar om honom: ”Han var feg, oförmögen till varje slags heroism, svag, prosaisk, vekare än en kvinna och dessutom snål och småaktig” (s.266). Här synliggörs Emmas syn på kvinnan men också hennes syn på hur en man inte borde vara och bete sig. Det kan här utläsas

att mannen i hennes ögon ska vara våglig, hjältemodig, stark, spännande och generös. Liknande krav på det manliga könet uppvisar hon när hon beklagar sig över att hennes man varken kan simma, fäktas eller hantera skjutvapen och inte heller kan han förklara ryttertermer för henne (s.48). Trots Emmas syn på kvinnan som det vekare könet visar hon sig vid ett flertal tillfällen stark i sin roll som just kvinna. Hon låter sig inte tryckas ner och bli trampad på utan vågar säga ifrån trots att hon befinner sig i en utsatt situation. Vid vissa tillfällen i romanen görs Emmas ovilja att utnyttja sin kvinnoroll extra tydlig, exempelvis när Emma går till stadens notarie för att fråga om han kan hjälpa henne med hennes skulder. Han gör då närmanden som Emma direkt avvisar med att säga att hon inte är till salu (s.287). Emma låter sig inte objektifieras och därmed accepterar hon inte heller sin underordning och, som de Beauvoir (2006) uttrycker det, kvinnans situation som kropp. Det faktum att mannen hade full förvaltningsrätt, som Sjöberg (1992) beskriver, gör att Emmas skuldsättning kan sättas in i ett socialhistoriskt sammanhang då hon enligt lagen överträder sina befogenheter. Hon befinner sig, enligt lag, i ett ekonomiskt underläge och kanske kan det vara så att notarien vet att det hon gör strider mot lagen. Hon handlar utan äkta makens medgivande och detta är en situation som han inte drar sig för att utnyttja.

4.1.2 Att inta olika roller

Björk (1999), Vinken (2007) och Sjöberg (2005) har alla tre behandlat Emmas läsning och följderna av densamma. Genom litteraturen finner Emma färdiga roller som hon vill inta, vilket även Vinken (2007) poängterar. Här finner hon den typ av kvinna som hon vill vara och när hon ges möjlighet att uppfylla detta räds hon inte följderna. Hon när en dröm om att få vara en modern storstadskvinna och antar snabbt Léons förslag om att tillsammans stiga in i en täckt droska när han poängterar att ”det brukas i Paris” (s.232). På detta vis vill Emma bli genom att göra saker men också genom att äga ting och de berlocker som hon sett några damer i storstaden bära vill hon också ha (s.65). När Emma köper ting och gör saker som hon anser gör henne till den människa hon vill vara går hon in i en roll som gör henne lyckligare än den traditionella roll alla mänskliga honor tilldelas, som de Beauvoir (2006) uttrycker det. Det gör det också möjligt för Emma att, likt de Beauvoirs (2006) resonemang, visa sin personlighet genom tingen.

Den traditionella kvinnorollen är dock något som Emma lever upp till emellanåt. Hon spelar rollen som den ideala kvinnan då hon bejakar sin kvinnlighet, vilket även Kaplan (1991)

behandlar: ”Hennes röst antog ett vekare tonfall, hennes rörelser verkade mjukare, det stod som en subtil doft kring hennes varelse, en doft, som tycktes emanera även från hennes klänningsveck och från den krökta vristens välvning” (s.186). Detta beskrivs som att hon stod i sin fulla blomning som kvinna. Emma klarar inte att anpassa sig fullt ut men det finns en synlig modell för när Emma anstränger sig extra för att leva upp till den ideala kvinnorollen. I det som Fairlie (1962) beskriver som ett evigt sökande efter en hjälte trasslar Emma in sig i osanningar och hela hennes liv blir ”en enda vävnad av lögn, vari hon insvepte sin kärlek för att dölja den” (s.256). Varje gång hon tror sig ha funnit sin hjälte blir hon extra kärleksfull mot sin man och sköter hushållet bättre, vilket, enligt Millett (2012), är resultatet av ett traditionellt könsrollstänkande. Hon spelar rollen som den ideala kvinnan och agerar enligt normen för att dölja sina förehavanden.

4.1.3 Manligt och kvinnligt

Millett (2012) ser kategorierna feminint och maskulint som påtvingade människan. Emmas manliga drag, som också Sjöberg (2005) berör, kan antingen ses som en roll som Emma spelar för att få vara den man som hon ser som det mest fullkomliga könet men de manliga dragen kan också ses som det som Emma verkligen är. Jaget bakom alla roller och förväntningar. Emmas manliga sida, som även berörs av Baudelaire (i Sjöblad 1998), är något som är väl utskrivet i romanen genom beskrivningar av Emmas utseende men också hennes sätt att handla och vara. Redan i romanens inledning, när läsaren möter Emma för första gången, ges en beskrivning av en kvinna som inte enbart är kvinnlig på det sätt som kulturen och samhället, enligt de Beauvoir (2006) och Butler (2007), förväntar sig henne. Handen var ”en smula för lång och saknade den mjukhet man gärna vill finna hos en kvinnohand” (s.24). ”Mellan två knappar i klänningslivet bar hon, precis som en karl, en sköldpaddslornjett instucken” (s.25). Det beskrivs också hur hennes sätt märkbart förändras:

Hennes blickar blev djärvare, hennes tal mer frivolt, och hon var till och med oblyg nog att med en cigarett i munnen promenera omkring med herr Rodolphe, liksom för att utmana hela världen. De som ännu ej dömt henne tvivlade slutligen ej längre, då de en vacker dag såg henne stiga ur *Svalan*, iklädd en åtsittande herrväst, precis som en karl! (s.183)

På detta vis utmanar Emma en social kod om hur kvinnan borde vara och uppträda. Utöver detta får Emma också infall, som att slå vad med sin man om att hon kan dricka ur ett helt glas med brännvin på en gång (s.124). Förutom hennes handlande och utseende kan också hennes sätt att vara tas i beaktande. Baudelaire menade att Emma är en *kvinnlig dandy* som bryter

mot könets konstruktion genom att vara nästan manlig och i sammanhanget framhäver han hennes vilja att dominera (i Sjöblad 1998). Denna vilja går att finna i Emmas relation till Léon där han beskrivs mer som hennes älskarinna än hon som hans när han vill vara henne till lags, fogar sig och aldrig opponerar sig mot hennes nycker (s.262). Emmas dominans blir också tydlig när Léon inte vågar ställa henne några frågor och känner att hon med sin överlägsenhet lägger beslag på hans personlighet och innersta väsen (s.267). Sjöberg (2005) framhäver Charles som innehavare av den, för samtiden, traditionella kvinnorollen och detta kan tydliggöras genom exemplet där Charles efter bröllopsnatten kunde tagas för ”den orörda jungfrun av igår” (s.37). Detta går att koppla till kulturen av jungfrulighet, som Millett (2012) menar påverkar kvinnans sexualitet och rätt över sin egen kropp. Kulturen av jungfrulighet kan också anses vara något som speglas i beskrivningen av Emmas tid i klosterskolan. Hon fick där lära sig att dansa och teckna, sy och spela piano (s.26). Det var det en kvinna skulle kunna och det är även något som Emma har fortsatt med. Hon spelar piano och har tecknat en del men hon har aldrig tyckt om att brodera och sy.

Som Björk (1999) framhäver anses många av Emmas, för en kvinna, olämpliga upptåg bero på hennes romanläsning. Gamla fru Bovary, Charles moder, är av denna uppfattning och påpekar gång på gång att det är läsningen som förstör Emma. Detta leder till att hon försöker hindra Emma från att läsa romaner genom att säga till bokhandlaren att Emma vill avsluta sitt abonnemang (s.125). Enligt henne gör läsningen Emma, precis som Björk (1999) framhäver, fanatisk, omättbar och gränslös. Detta kan även sättas in i ett socialhistoriskt sammanhang då, som Larsson (1993) skriver, det på den tiden som *Madame Bovary* skrevs pågick diskussioner om hur läsningen påverkade kvinnan. I Emmas fall skapar hon genom litteraturen drömmar och vilja att gå sin egen väg samt mod att bryta mot de förväntningar som finns på henne som kvinna. Litteraturen fungerar för Emma som en flykt från det fängelse vari hon inte vill sitta. Ett fängelse av krav, hinder och förväntningar. Enligt Sjöberg (1992:65) var skötseln av hemmet en plikt den gifta kvinnan hade och det kan vara så att gamla fru Bovary ser Emmas läsning som något som hindrar henne från att sköta sina uppgifter och utföra nyttiga saker i hemmet.

Det görs i romanen en skildring av en fransk småstad och dess invånare, vilket romanens fullständiga titel, *Madame Bovary: Seder i provinsen*, avslöjar (Olsson & Algulin 1995). I den litterära framställningen visas stort intresse för romankaraktärernas moral och omoral och det ges en tydlig bild av vad en kvinna inte borde göra genom att berättaren låter läsaren höra

andra kvinnors röster om Emma. Vid ett flertal tillfällen delges läsaren kvinnors tankar om att Emma komprometterar sig, ställer sig själv i dålig dager. Som när Emma går tillsammans med Léon till amman där dottern Berthe är: ”Redan före kvällen var detta ute över hela Yonville, och borgmästarens maka, fru Tuvache, förklarade i pigans närvaro att fru Bovary *verkligt komprometterade sig!*” (s.94). Emma Bovary är Charles maka och borde enligt dem därför tänka sig för och handla därefter.

4.2 Emma Bovary som hustru

”Nåja, vill han ha henne, så må han då ta henne!” (s.32). Emmas far, som benämns pappa eller gubben Rouault, bestämmer sig med dessa ord för att gifta bort sin dotter. Emmas roll blir i äktenskapets inledningsfas, precis som de Beauvoir (2006) beskriver kvinnans roll, passiv. Det är hennes far, som i egenskap av förmyndare, bestämmer att Emma ska giftas bort till Charles. Men gubben Rouault bestämmer sig ändå, fast han inte behöver, för att Emma ska ha sista ordet och frågar henne vad hon själv vill (s.33). Det blir bröllop. Emma vill med sitt bröllop bryta ett mönster av ”hederliga” bröllop. ”Emma själv skulle helst ha velat gifta sig vid midnatt, i romantiskt fackelsken, men pappa Rouault förstod sig inte på den sortens påfund” (s.33). Emma vill förverkliga sina romantiska idéer men där går gränsen för gubben Rouault som tillsammans med Charles bestämmer, över Emmas huvud, hur bröllopet ska vara (s.33). I och med inträdet i äktenskapet går Emma från att ställas under sin fars kontroll till att, precis som Sjöberg (1992) skriver, ställas under sin mans tillsyn. Med giftermålet följer, som tidigare nämnts, att Emma blir *fru Bovary*. När de nygifta anländer hem benämns de som ”Doktor och fru Charles Bovary” (s.38). Charles benämns med namn och yrkestitel medan Emma enbart betecknas som fru åt sin man. Bakom namnet, fru Charles Bovary, döljs en patriarkal tanke om mannens upphöjda ställning i familjen. Det är *hans* fru och *hans* familj men också *hans* namn. Emma blir genom giftermålet en del av sin man och på detta vis integreras Emma i hans klass och miljö, precis som de Beauvoir (2006) menar att kvinnan gör vid giftermål.

Emma träder genom sitt giftermål in i en högre klass än sin ursprungliga. Detta inträde blir för Emma inte ett så stort steg då hon aldrig varit intresserad av jordbruk utan istället haft intressen mer överensstämmande med en riktig dams. ”Mamsell Rouault trivdes egentligen inte alls på landet, särskilt nu, sedan hon blivit tvungen att så gott som ensam sköta hela huset” (s.25). Det kan med anledning av detta antas att Emma känner sig mer hemma i sin nya

miljö där hon nu har fått tjänstefolk. Att hon trivs i sin nya samhällsklass blir tydligt när hon tillsammans med sin man bjuds in till markisens bal. Det var så hon ville leva sitt liv och också det hon hade hoppats på när hon gifte sig med Charles och därmed blev doktorshustru. Men hennes drömmar sammanfaller inte heller på detta plan med verkligheten:

För övrigt, ju mera saker och ting närmade sig hennes egen levnadssfär ju mindre sysselsatte de hennes tankar. Allt det som utgjorde hennes omedelbara omgivning, den tråkiga landsbygden, umgänget med enfaldiga, småborgerliga individer, den vardagsgråa livsföringen, föreföll henne som undantagsförhållanden, vari hon av en olycklig slump råkat hamna, medan där bortom en ändlös värld av lycka och lidelser utbreddes sig, så långt ögat kunde se. (s.64)

När Emma gifte sig med Charles fanns drömmar om en tillvaro mer lik den som hon fick uppleva under en kort men intensiv tid på markisens bal men vilket liv Emma än hade levt så hade hon troligtvis drömt om ett annat.

4.2.1 Äktenskapets könsroller

Millett (2012) menar att äktenskapet kan fungera som en miniatyr av samhället då könsrollerna häri kan vara en urtyp för hela samhällets. I Emmas och Charles äktenskap blir denna syn på äktenskapet, som modell för hela samhällets könsroller, mindre tydlig. Kanske kan detta bero på de oklara könskonstruktionerna i äktenskapet, där Sjöberg (2005) tolkar Charles som innehavare av den traditionella kvinnliga könsrollen. Romanens ena huvudkaraktär, Emma, betar sig inte enbart som kvinna och romanens andra huvudkaraktär, Charles, betar sig inte enbart som man enligt de traditionella könsrollerna. Som tidigare nämnts har Emma en dominant och styrande sida som kan tolkas som manlig, precis som Baudelaire anser (i Sjöblad 1998).

Hemmet skyddar, enligt de Beauvoir (2006), kvinnan från omvärlden. Emma däremot låter sig inte begränsas av hemmets väggar, utan ger sig istället ut på upptäcktsfärder. Ibland tillsammans med Charles, som vid markisens bal (s.53), men oftast själv och utan makens uppsikt. Därmed koncentreras inte Emmas verklighet till hemmet, såsom de Beauvoir (2006) beskriver den traditionella kvinnans liv. Emma söker sin autonomi utanför hemmet och genom att göra det hon vill och drömmer om skapar hon ett eget liv bredvid livet som hustru åt Charles. Det räcker inte för Emma att, som de Beauvoir (2006) uttrycker det, leva för sin familj. Emma uttrycker det själv som att hon ”har ingenting i världen” (s.188). Ett ”eko från stora världen” (s.69) tränger fram till Emma och i sin fantasi skapar hon av detta drömmar om

hur hon vill vara och vad hon vill uppleva. Drömmar om roller som hon sedan gör allt för att tråda in i. På detta vis har Emma egna ambitioner och tankar om framtiden, något som Millett (2012) och de Beauvoir (2006) menar står utanför den traditionella kvinno- och hustrurollen. Emma har egna tankar och resonemang som hon delar med sig av till sin makes stora förvåning:

För övrigt dolde hon inte längre sitt förakt för allt och alla, gav stundom uttryck för de *egendomligaste åsikter*, klandrade vad andra gillade och försvarade istället de mest *snedvridna och omoraliska saker* – något som kom hennes man att spärra upp ögonen av häpnad. (s.70) (min kursivering)

I ovanstående citat tydliggörs Emmas egna positioneringar, som maken inte står bakom utan istället häpnar över. I citatet synliggörs dessutom den distans som berättarinstansen intar till sin huvudfigur. De av mig kursiverade orden markerar distans då hennes åsikter kategoriseras med negativa beskrivningar och detta gör att läsaren inte måste sympatisera med Emma då det inte enbart är hennes perspektiv som ges. Här finns ett moraliskt avstånd mellan Emma och berättarinstansen, ett avstånd som Flaubert åtalades för att inte visa enligt Baehrendtz (2010).

4.2.2 Drömmar och anpassning

Det räcker inte för Emma att göra de saker hon drömmar om utan hon vill också äga de ting som låter henne *bli* någon. Ting hon köper fungerar som en kuliss för det skådespel hon har en roll i och hon köper kashmirklänningar och schalar för att passa in i sin egen tankevärld (s.124). Med hennes drömmar om ett annat liv, ett annat *jag*, följer den ekonomiska skuld som hon sätter sig i. Sjöberg (1992) menar att kvinnan, i 1800-talets Frankrike, alltid företräddes av en målsman och hon innehade därmed inte någon förvaltningsrätt över egendomen. Emma lyckas likväl både handla, låna och till och med sälja en fastighet. Detta görs dock möjligt genom upprättandet av en fullmakt (s.242).

Inledningsvis framställs Emma som en hustru som förstår sig på att ha hand om sitt hem när hon sköter hushållet och lagar mat till sin make som kommer hem sent (s.48). Detta beteende är något som sedan försvinner till förmån för ett ointresse för hem och hushåll. Hon slutar bry sig om sitt yttre men också sina sysslor i hemmet. Det som Champagne (2002) beskriver som Emmas inkompetens som hustru kan förstås som hennes oförmåga att engagera sig i sitt hem och sin familj. Vad som här kan vara värt att poängtera är ordvalet. Oförmåga och inkompetens är negativt laddade ord som ger klang av svaghet och misslyckande, i detta fall

Emmas misslyckande att leva upp till de förväntningar som finns på henne. Men Emmas oförmågor kan ställas mot andra förmågor, som andra normföljande kvinnor inte har. På detta vis framhävs istället en styrka och förmåga, som är ett mer positivt laddat begrepp. Emma gör många gånger ett aktivt val och det kan med anledning av detta sägas att vid sidan om att inte kunna finns hos Emma inte heller viljan att kunna. Däremot är det svårt att avgöra om Emmas val är helt och hållet aktiva och medvetna eller om det finns inblandning av impulser som hon inte styr över själv. Skillnaden ligger här i hennes agerande som subjekt när hon gör aktiva val och hennes handlande som sitt eget objekt då hennes impulser styr.

Som tidigare nämnts spelar Emma ibland rollen som den ideala kvinnan men också rollen som ideal hustru spelas av henne emellanåt. När hon efter kärleksmöten med Rodolphe återkommer till hemmet är det med en dubbel känsla. Hon är förälskad men i annan man än sin make:

Denna ömhet växte för varje dag, i samma mån som hennes avsky för mannen tilltog. Ju mer hon hängav sig åt älskaren, ju starkare blev hennes motvilja för den äkta mannen, och aldrig föreföll henne Charles så obehaglig, ha så grova fingrar, så långsam fattningsförmåga och så tarvligt sätt som då de satt tillsammans efter hennes möten med Rodolphe. Allt under det att hon spelade den dygdiga makan och den utmärkta husmodern, eggade hon invärtes upp sig själv [...]. (s.179)

Hon intar här rollen som ideal hustru för att dölja sina lögner. Detta sker också när hon spelar rollen som orolig hustru och god mor (s.107) men även när hon är, som berättaren uttrycker det, ”älskvärdare än någonsin mot sin man” (s.255). Emma brukar tillsammans med Léon kunna skämta om fru Homais och hennes utseende och vanor men plötsligt intar hon en ny position. ”En god husmor frågar inte så mycket efter hur hon är klädd” (s.107). I detta samtal syns tydligt hur Emma intar en roll som hon tycker sig vara tvingad att spela. En roll som, enligt de Beauvoir (2006), Butler (2007) och Millett (2012), är socialt skapad. På detta vis kastas Emma mellan att vara den kvinna hon vill vara och den hustru som det finns krav på henne att vara. I följande stycke synliggörs Emmas splittrade person:

Köpingens husmödrar beundrade hennes sparsamhet, patienterna hennes oföränderliga artighet, de fattiga hennes välgörenhet. Men innerst inne var hon uppfylld av åtrå, ursinne och hat. Denna prudentliga klännings stela veck dolde ett av stormar uppfyllt hjärta [...]. (s.108)

Bakom Emmas ideala hustruliga handlingar finns en vilja att fly sitt öde som Charles hustru. Hon drömmer om en annan tillvaro än den som instängd läkarhustru och hon ställer sig många gånger frågande till varför hon gift sig (exempelvis s.50). Hon ser Charles som någon som

utgör hinder för hennes lycka. ”Var det inte han, och just han, som utgjorde hindret för hennes lycka, som var orsaken till allt hennes elände och var den hårdaste knuten i det nät, som omslöt henne från alla sidor?” (s.109-110). Kanske kan episoden när hon kastar sin bröllopsbukett i brasan (s.71) ses som en symbol för det äktenskap hon vill bryta. Frågan är om hon hade velat skilja sig från sin make om det inte enligt lag hade varit förbjudet, på det vis som Sjöberg (1992) beskriver situationen i 1800-talets Frankrike. Enligt de Beauvoir (2006) är äktenskapet ett öde som samhället av tradition anvisar kvinnan. Ett öde som Emma gång på gång förbannar då äktenskapet inte alls var som hon hade föreställt sig att det skulle vara. Innan hon gift sig trodde hon att hon var förälskad men nu finner hon ingen kärlekslycka (s.41). Hon önskar att eländet ska ta slut, att hon ska komma bort från sitt ledsamma liv och hon ställer sig frågan vad hon har gjort för att förtjäna detta (s.70).

Emmas oförmåga att vara hustru döljs ända in i döden genom att hon går till en sista vila iförd sin bröllopskänning. På detta vis begravs hon som hustru. En hustru som hon aldrig ville vara, ett öde hon ville bryta sig fri ifrån. Det patriarkala samhällets syn på den gifta kvinnan som enbart hustru synliggörs när Charles tillsammans med apotekaren Homais tittar på alternativ till Emmas grav. Det som Homais anser vara den bäst lämpade inskriptionen på hennes gravsten är ”Sta viator amabilem conjugem calcas!”, ”Stanna, o vandrare, du träder på en god makas stoft!” (s.326). Det blev också denna text som valdes och detta kan visa på att Emmas död ses mer som en död funktion än som en avliden person. I och med sitt inträde i äktenskapet med Charles kom hon att bli *hans* och mister därmed sitt eget *jag*. Hon dör som Charles hustru, som madame Bovary den tredje.

4.3 Emma Bovary som moder

När Emma blir gravid är det något som enbart nämns i förbigående. ”Då makarna Bovary i mars månad lämnade Tostes, befann sig Emma i välsignat tillstånd” (s.71). Det är inte förrän tiden är inne för förlossning som graviditeten åter berörs och det är inte heller förrän nu som Emma börjar fundera på sin roll som moder (s.91). Men framförallt är det Charles tankar som läsaren får följa. ”Ingenting felades nu i hans lycka. Han hade upplevat hela den mänskliga existensen i dess fullhet och tyckte sig nu, bildligt talat, kunna slå sig ner i lugn och ro med bägge armbågarna på bordet” (s.91). Charles kallar Emma för ”lilla mamma” (s.91) och är alldeles till sig av glädje över barnet de snart ska få. Emma däremot är mer återhållsam med sina känslor och förbereder inte nedkomsten med så stor entusiasm:

Hon brydde sig således inte om någon av dessa kära förberedelser, som redan i förväg ger en försmak av moderskärleken, och kanske bidrog detta i någon mån till att hennes känsla för barnet redan från början blev svalare än vad den borde ha varit. (s.91)

När Emma väl börjar sysselsätta sina tankar med barnet, efter påtryckningar från Charles som inte kan prata om något annat, handlar det mest om att hon önskar sig en son. En önskan om att få en son som de Beauvoir (2006) menar beror på den prestige som kvinnan tilldelar mannen. När förlossningen sedan inträffar och Charles förkunnar att det är en dotter så vänder Emma bort ansiktet och svimmar (s.92). Flickan lämnas till en amma som tar hand om barnet, vilket, enligt Rosenbeck (2006), var brukligt i 1800-talets Frankrike.

Det finns, enligt de Beauvoir (2006), en samhällelig bild av moderskapet som något som fullbordar kvinnan men också som det enda som behövs för att kvinnan ska vara nöjd. Tvärtemot denna bild, av den ideala modern som uppoffrar sig för barnet, finns i *Madame Bovary* en moder som ser sitt barn mer som en börda och ett hinder än något som fullbordar henne och hennes liv. Denna syn på barnet, som något som gör livet fulländat, innehåller istället av Charles. Han känner, som tidigare nämnts, att han nu kan vara tillfreds med sitt liv eftersom han har uppnått sin största önskan. Kanske är även detta något av det som bidrar till att Sjöberg (2005) ser Charles som innehavare av den traditionella kvinnorollen. I romanen får hans goda föräldraskap större utrymme än Emmas modersroll. De gånger då läsaren får möta Emma tillsammans med sin dotter är det vanligt att föräldraskapet som speglas är allt annat än bra. Emma framstår som känslokall och förströdd gentemot sin dotter. Detta kan exemplifieras med när Emma skriker åt dottern att låta henne vara och samtidigt skjuter undan och till slut även knuffar henne (s.115) men också när hon förstrött avvisar flickans behov av närhet. ”Hon var förströdd och gav sig knappt tid att kyssa sin lilla flicka” (s.253).

4.3.1 Ett underordnat moderskap

Emmas dotter har efter födseln en väldigt liten roll i Emmas liv och lämnas gång på gång bort av modern, som vill leva sitt eget liv och uppfylla sina egna drömmar. När Léon kommer för att säga adjö till Emma och hennes dotter ropar hon åt sig tjänsteflickan som kommer med barnet. Léon får hålla och kyssa flickan men när han sedan lämnar över henne till Emma ropar hon direkt på tjänsteflickan som får ta ut flickan ur rummet (s.119). Det är i denna typ av korta scener som moderns relation till dottern tydliggörs. Läsaren får däremot en helt annan bild av Charles föräldraskap då han leker, läser och promenerar i trädgården med dottern. När

flickan sedan vill in till Emma får hon som svar av sin far att hon ska ropa på tjänsteflickan istället, ”Du vet väl, raring, att mamma inte vill bli störd!” (s.272). I Emmas liv har dottern en väldigt liten roll, det viktigaste är Emma själv. När Emma planerar en flykt tillsammans med sin älskare Rodolphe frågar han vad hon har tänkt ska hända med hennes dotter. Emmas svar visar hennes syn på dottern som ett hinder: ”Nåja, då blir vi väl tvungna att ta henne med – tyvärr!” (s.185). Rodolphes första tanke, ”Vilken kvinna!” (s.185), efter Emmas svar kan ses som ett bevis på Emmas avvikelse från den traditionella kvinnorollen, eller mer specifikt modersrollen.

Dottern och Emmas moderskap är, som tidigare nämnts, en väldigt liten del av romanen. Vad som kan tolkas ut av det som ändå finns och kanske också det som inte finns, en avsaknad, är att Emma är oförmögen att vara moder på ett sätt som stämmer överens med idealbilden av modern. Detta på samma sätt som hon, som Champagne (2002) uttrycker det, är inkompetent som hustru. Men precis som Emma spelar en roll som den ideala hustrun spelar hon ibland även rollen som den goda modern:

Hon tog hem Berthe från amman. Då det kom besök i huset fick Félicité bära in den lilla flickan, och fru Bovary klädde av henne för att visa hennes små knubbiga lemmar. Hon förklarade, att hon älskade barn, de var hennes tröst, hennes glädje, hennes lust i livet, och hon beledsagade sina ömhetsbetygelser med lyriska utbrott [...]. (s.107)

Att vara mor är inte det enda Emma är, kanske är det till och med det hon är allra minst. När hon väl är det kliver hon in i en roll som stämmer överens med bilden av den ideala modern. Men bakom denna fasad döljer sig en kvinna som saknar instinkten av moderskärlek och som vägrar att vara hustru och moder i första hand. Emma vägrar uppoffra sig för sitt barn och sin man och skulle motsatt kunna offra dem för att kunna leva sitt eget liv efter sina egna drömmar. Dottern Berthe har i romanen en underordnad roll, precis som hon kan anses ha i Emmas liv. Emma vägrar vara den ”lilla mamma” som Charles utan betänkligheter kallar henne (s.91). Charles berättar inte för dottern att hennes mor är död utan säger istället att hon är bortrest. Flickan frågar efter henne då och då men glömmer snart bort sin mor, tänker inte på henne och frågar inte efter henne (s.322). Dottern Berthe blir romanens offer, som Mazzarella (1997) beskriver henne som, då hon på grund av moderns handlingar slutar som fabriksarbeterska. Emma begravs som hustru men kanske dog hennes modersroll med henne, det var inte så hon blev ihågkommen.

4.4 Emma och romanens andra kvinnor, hustrur och mödrar

Andra kvinnor, förutom Emma, som har en framträdande roll i romanen är framförallt apotekarens hustru, fru Homais, och Charles mor, madame Bovary den äldre, men även Charles före detta fru kan nämnas i sammanhanget. Kvinnorna framträder först och främst som hustrur och mödrar, detta då det som läsaren framförallt får veta om dessa kvinnor är hur de är i sina olika kvinnliga roller. Emma har i romanen inte någon nära relation till någon av kvinnorna och det är, över huvud taget, sällan som läsaren får möta Emma i samspråk med andra kvinnor. Det finns dock undantag. Nedan följer ett citat som visar på den inverkan som kvinnorna anses ha på Emma:

Utom svärmodern, vars allvarliga sätt och goda omdöme hade en god inverkan på Emma, hade hon också andra personer som umgicks i hennes hem. Det var fru Langlois, fru Caron, fru Dubreuil och fru Tuvache, för att inte tala om det dagliga besöket, mellan två och fem, av den beskedliga fru Homais, som var den enda som aldrig hade velat tro på allt skvaller som gick om hennes grannfru. (s.205)

Här låter berättaren läsaren få veta att umgänget med kvinnorna hade god inverkan på Emma. Hon behandlade ”allt med en sådan likgiltighet, hade så milda ord på läpparna och en sådan högdragenhet i blicken” (s.206). På detta vis beskrivs hur de andra kvinnorna påverkar Emmas person till att mer leva upp till de förväntningar som finns på henne.

4.4.1 Den första och andra madame Bovary

Charles mor beskrivs inledningsvis som en glad, öppen och kärleksfull kvinna som var vanvettigt kär i sin man. Med åren blev hon sedan mer och mer grinig, nervös och besvärlig. Hennes man hade under många år sprungit till andra kvinnor och tillslut vaknade hennes stolthet. Det var hon som skötte hemmets alla affärer och hon var ständigt sysselsatt med sömnad, tvätt, strykning och övervakning av tjänstefolket (s.16). Hennes delaktighet i hushållet kan kopplas till den uppsyn som de Beauvoir (2006) menade att kvinnan vill ha över hushållet med anledning av att det står under hennes ansvar. Detta är en övervakning som inte syns lika tydligt hos Emma som mer än gärna släpper den uppgiften. Till skillnad från Emmas relation till sitt barn såg Charles mor sonen som det viktigaste i sitt liv och bedrev exempelvis en hård kamp för att han skulle hamna i en bra skola (s.18). Hon värnade om sin son och såg ständigt till att han hade mat att äta efter det att han flyttat hemifrån för att studera. ”För att bespara honom onödiga utgifter skickade modern honom varje vecka med postdiligensen en färdigstekt kalv [...]” (s.19). Av Charles båda föräldrar var det modern som mest energiskt

skötte honom och passade upp honom och det var också hon som tillslut ordnade en fru åt honom (s.20), den senare avlidna madame Bovary, som beskrivs i följande citat:

Charles hade nog väntat sig att äktenskapet skulle förbättra hans ställning, göra honom friare att disponera både sin tid och sina pengar. Men istället blev det frun som blev den styrande i hemmet, som tvang honom att i sällskapslivet uppträda så eller så, säga det eller det, hålla fasta om fredagarna, klä sig i hennes tycke och enligt hennes order klämma åt de patienter som inte betalade. (s.21)

Även i detta äktenskap intar Charles en mer passiv roll än den för tiden, och de traditionella könsrollerna, manliga. Även i detta äktenskap innehar Charles den kvinnliga könsrollen på det vis som Sjöberg (2005) anser honom ha i äktenskapet med Emma.

När Charles mor bor hos Emma och Charles under en period ges läsaren en inblick i moderns tankar om svärdottern. Hon gillar inte det hon ser och tycker inte att Emma uppför sig på ett värdigt sätt när hon klär sig i herrväst och promenerar med cigarett i munnen. ”Gamla fru Bovary, [...], var ej den av fruarna som tog minsta anstöten. Mycket annat misshagade henne också” (s.183). Emma ägnar sig enligt Charles mor åt läsning och annat som gör att hon inte sköter sitt hem. När Emma tillslut avlider sitter mor och son och pratar om livet på ett sätt som de inte gjort på väldigt länge:

De talade om det förflutna och om hur det nu skulle bli. Hon skulle flytta till Yonville och hushålla för honom, de skulle aldrig skiljas mer. Hon var smeksam och vänlig och hade en mängd goda uppslag, och innerst inne var hon mycket belåten med att nu äntligen kunna återvinna den sonliga tillgivenhet, vilken under så många år hade glidit henne ur händerna. (s.320-321)

Charles mor visar här en helt annan vilja att inta den traditionella moders- och kvinnorollen än vad Emma någonsin gjort. Hon accepterar sina hushållsuppgifter och uppoffrar sig för sin son som är hennes allt. Detta likt de Beauvoirs (2006) tankar om synen på den ideala kvinnan och modern. Madame Bovary den äldre jämför sig själv med Emma då hon ställer sin uppoffring och sitt slit mot svärdotterns försummelse och slarv (s.49).

4.4.2 Apotekarens hustru

En annan kvinna som återkommande finns med i romanen är apotekarens hustru, fru Homais. Hon är framförallt apotekarens hustru och moder till hans barn och det är i dessa roller som hon också framställs i romanen. Likt Charles mor och före detta fru har fru Homais en underordnad roll i romanen då hon mestadels finns med i samband med apotekarens

inblandning. Fru Homais framställs, genom berättarens röst, som en ideal hustru: ”Vad apotekarens fru beträffade, var hon den bästa hustrun i hela Normandie, from som ett lamm och uppfylld av kärlek till sin man, sina barn, sina föräldrar och alla sina släktingar” (s.97). Hon framställs som den ideala hustrun och modern som ställer man och barn framför sitt eget välbefinnande, hon lever för dem, precis som de Beauvoir (2006) menar är brukligt för den som intar de traditionella rollerna. Likt Charles mor har fru Homais tankar om hur Emma sköter sina uppgifter. ”Smutsiga näsdukar låg och skräpade på spiselhyllorna, och lilla Berthe gick omkring i trasiga strumpor, till fru Homais’ stora indignation” (s.272). På detta vis ges en annan kvinnas kommentarer till Emmas oförmåga och ovilja. Fru Homais moderskap framställs som beskyddande då hennes make berättar för Charles om de försiktighetsåtgärder som antagits i deras hem. Något som av apotekaren beskrivs som något som alla goda föräldrar gör för sina barns skull (s.116).

4.4.3 Kvinnorna som motsatser till Emma

Vad som generellt kan sägas om kvinnorna i *Madame Bovary* är att de många gånger framställs som motsatser till Emma. Det medlidande och engagemang som fru Homais visar gentemot sin man, sina barn och sina grannars liv saknar Emma, som är ovillig att flytta över tyngdpunkten från sitt eget liv till andras. Fru Homais har ett ovårdat yttre och låter sitt utseende försummas medan Emma är noga med sitt utseende och återkommande beskrivs som en skönhet. ”Aldrig hade fru Bovary varit så vacker som vi denna tidpunkt, hon ägde denna obeskrivbara skönhet som föds av glädje, hänförelse och framgång [...]” (s.186). Fru Homais beskrivs däremot på följande vis:

Hon var så sävlig i sina rörelser, så tråkig att höra på, så alldaglig till utseendet och så trång i sin andliga sfär, att den unge mannen, trots att hon bara var trettio år och han tjugo, och att de bodde vägg i vägg och dagligen umgicks med varandra, aldrig ens hade haft en tanke på att hon var kvinna och könsvarelse annat än genom sin klädedräkt. (s.98)

Fru Homais är en kvinna som, till skillnad från Emma, beskrivs som någon som åsidosätter sig själv och sitt yttre till förmån för sina uppgifter som hustru och moder. En passiv kvinna som uppoffrar sig för att vara en god moder, vilket Rosenbeck (2006) beskriver som ett för romanen samtida ideal. Detta kommenteras av Emma när Léon skämtar om fru Homais vårdslösa yttre: ”En god husmor frågar inte så mycket efter hur hon är klädd” (s.107). Detta säger Emma när hon vid ett tillfälle spelar rollen som dygdig hustru som har ett hem att sköta, en man att pyssla om och plikter som måste gå före allt hon vill göra för sin egen skull. På

detta vis tydliggörs Emmas syn på fru Homais som en sådan kvinna, en ideal hustru och moder. Emmas ambivalenta hållning till sina förväntade roller gör sig här extra tydlig. Hon står mittemellan anpassning och revolt, med andra ord mittemellan att vara så som hon enligt samhällets förväntningar borde vara och så som hon själv vill vara. Hon saknar, i motsats till fru Homais, förmågan att ge upp sina drömmar och anpassa sig. Drömmar som Prokop (1981) menar att genomsnittskvinnan, och därmed troligtvis också fru Homais, har men lyckas tränga undan. Kanske kan det sägas att Fru Homais, likt Hirdmans (2001) tankar om kvinnans accepterande, spelar den roll som det biologiska könet regisserar fram. Något som Emma varken vill eller klarar av. Dock lyckas Emma ibland att tränga undan sina drömmar: ”Hon hade föresatt sig vara tålmodig och undergiven och hysa överseende med allt och alla” (s.205). Fru Bovary den äldre har då inte längre något att anmärka på mot svärdottern, detta då Emma nu agerar enligt förväntad kvinnoroll. Emma anvisas en identitet som hon inte vill ha och hennes försök att anpassa sig blir inte långvariga.

5 Sammanfattning

De feministiska teoretikerna målar upp en bild av kvinnan som socialt konstruerad. Hon tilldelas en roll som samhället har skapat, nämligen rollen som kvinna. Med denna roll följer vissa åtaganden och lämpliga sätt att vara och agera som kan ställas mot mannens. Det kvinnliga utmärks i förhållandet till det manliga och det finns i samhället tankar om hur kvinnan och mannen ska vara. Kvinnan tillerkänns en roll som är underordnad mannen och med detta följer kvinnans position i en instängd verklighet där mannen och barnen är det enda som ska uppfylla hennes tid. Detta är den teori som vid sidan om ett socialhistoriskt perspektiv används för att, med närläsning som metod, besvara uppsatsens frågeställningar. De lyder som följer: På vilka sätt bryter Emma Bovary mot förväntningar som finns på henne som kvinna, hustru och moder? Hur framställs romanens andra kvinnor och vilka jämförelser kan göras med Emma Bovary och de traditionella kvinnliga könsrollerna?

I sedeskildringen som görs i *Madame Bovary* syns tydligt att kvinnan bestäms av kulturklimatet, en bestämning och rådande struktur som Emma vägrar anamma. Istället slår hon hål på myten om kvinnan och kvinnligheten. Emma Bovary varken kan eller vill acceptera kvinnans tilldelade roll och instängda verklighet. Hon vill inte vara kvinnan som håller sig i hemmet och som lever efter sin mans val och värderingar. Inte heller accepterar Emma att hon, bara för att hon är kvinna, måste leva efter de förväntningar som finns på detta kön. I sitt uppvisande av det som anses vara manliga drag och attribut syns Emmas ovilja till anpassning då hon istället väljer att göra revolt mot de rådande könsnormer och förväntningar som finns på henne som kvinna. Att hon ska intressera sig för hem och hushåll och överlåta andra verksamheter, ambitioner och intressen till mannen är för henne otänkbart. Istället drömmer hon om ett annat liv och frihet, drömmar som hon sedan förvekligar och en frihet som hon tar sig när hon spelar olika roller som hon själv väljer när hon vill träda in i och ut ur.

Om äktenskapet ses som ett öde som samhället anvisar kvinnan är det ett öde som Emma gång på gång förbannar. Den underordnade kvinnan ges en passiv roll i äktenskapet och hennes uppgifter består av att sköta familjen och hushållet. Genom att hålla sig i hemmet skyddas hon från världen utanför, en värld som Emma inte vill skyddas från utan istället uppleva. Hon vägrar låta äktenskapet hindra henne från att förverkliga sina drömmar och tar beslut som i många fall enbart gynnar henne. Hon vill inte ha besittning över sitt bo, istället vill hon ha besittning över sitt eget liv. Emma förväntas som kvinna och hustru att älska sin

man och vara nöjd och lycklig med detta, men det är hon inte och istället söker hon sin lycka utanför hemmet och äktenskapet. Hon vill styra sitt eget liv och drar sig samtidigt inte för att styra andra människor. Emma intar en mer dominant roll än den traditionellt kvinnliga och med anledning av detta omkullkastas den brukliga och förväntade könsordningen i familjen. Samhällets förväntningar och verkligheten som Emma lever i kan kontrasteras med hennes fantasier. Emmas personlighet splittras upp i delar av sken och verklighet. Å ena sidan måste hon ge sken av att vara en kvinna som uppfyller den hustruliga normen men å andra sidan varken kan eller vill hon i verkligheten vara den hustru som förväntas av henne. Att vara äkta maka ser Emma som en livslång olycka och hon är ej villig att flytta över tyngdpunkten från sitt eget liv till andras. Detta blir tydligt när Emma blir mor till en dotter som får en väldigt underordnad roll istället för att fylla Emmas liv med den känsla av fullkomlighet som det finns samhälleliga förväntningar på. Emma vägrar omstrukturera sig, hon vägrar att spela de förväntade kvinnorollerna. I sitt innästande av lögn använder hon sig av de traditionella rollerna som ideal kvinna, hustru och moder för att dölja sina förhållanden. Hon använder sig på detta vis stundtals av möjligheten att vara enligt normen för att få vara ifred och förverkliga sina drömmar. Fantasierna, drömmarna och förverkligandet av desamma hör inte till den godhet, omtänksamhet och kärlek hon förväntas känna och visa utan istället driver de henne till brytningar med de förväntningar som finns på henne som kvinna. Detta är förväntningar som i romanen tydliggörs genom andra kvinnors medverkan och inblandning. Kvinnor som kan ställas i motsats till Emma då de istället för hennes revolt accepterar de traditionella kvinnliga könsrollerna.

Referenser

Baehrendtz, Nils Erik (2010). Förord. I G. Flaubert. *Madame Bovary*. Stockholm: Natur och kultur

Beauvoir, Simone de (2006). *Det andra könet*. [Ny utg.] Stockholm: Norstedts pocket

Björk, Nina (1996). *Under det rosa täcket: om kvinnlighetens vara och feministiska strategier*. [Ny utg.] Stockholm: Wahlström & Widstrand

Björk, Nina (1999). *Sireners sång: tankar kring modernitet och kön*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Björk, Nina (2012). *Lyckliga i alla sina dagar: om pengars och människors värde*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Butler, Judith (2007). *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos

Champagne, Roland A. 2002. Emma's incompetence as Madame Bovary. *Orbis Litterarum* 57 (2): 103-119. ISSN 0105-7510

Collas, Ion K. (1985). *Madame Bovary: a psychoanalytic reading*. Genève: Droz

Danius, Sara (2006). *The prose of the world: Flaubert and the art of making things visible*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis

Fairlie, Alison (1962). *Flaubert: Madame Bovary*. London: Edward Arnold

Flaubert, Gustave (2010). *Madame Bovary*. Stockholm: Natur och kultur

Franséhn, Mona (2004). *Den dolda triaden: om ensamstående mödrar med söner och deras behov av stöd inom socialtjänsten*. Diss. Göteborg: Univ. 2004

Hertel, Hans & Johannesson, Kurt (red.) (1989). *Litteraturens historia. 5, 1830-1914*. Stockholm: Norstedt

Hirdman, Yvonne (2001). *Genus: om det stabilas föränderliga former*. 1. uppl. Malmö: Liber

Kaplan, Louise J. (1993[1991]). *Female perversions: the temptations of Madame Bovary*. London: Penguin

Karlsson, Lena S. (2012). Uppsättning som berör och kommer fram. *Tidningen Kulturen*. 03 oktober. <http://www.tidningenkulturen.se/artiklar/scenkonst/scenkonst-kritik/13120-teater-madame-bovary-regi-tine-rahel-voelcker> (Hämtad 2013-05-03)

Larsson, Lisbeth (1993). Den farliga romanen. Läsaren, romanförfattaren och genren. I E. Møller Jensen & I-L Hjordt-Vetlesen (red.). *Nordisk kvinnolitteraturhistoria. Bd 2, Fadarhuset: 1800-talet*. Höganäs: Wiken

Mazzarella, Merete (1997). *Otrohetens lockelse: en bok om äktenskapet*. Stockholm: Forum

Millett, Kate (2012). *Sexualpolitiken*. Stockholm: Pocky

Olsson, Bernt & Algulin, Ingemar (1995). *Litteraturens historia i världen*. 4. [utök.] uppl. Stockholm: Norstedt

Prokop, Ulrike (1981). *Kvinnors livssammanhang: begränsade strategier och omåttliga önskningar*. Stockholm: Rabén & Sjögren i samarbete med Zenit

Rosenbeck, Bente (2006). Moderskapet. I I. Blom, S. Sogner & B. Rosenbeck. *Kvinnor i västvärlden från renässans till nutid: renässans, reformation och revolution*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Sjöberg, Birthe (2005). Flauberts Madame Bovary. I B. Jonsson & B. Sjöberg (red.). *Att granska och diskutera: epikanalyser*. Lund: Studentlitteratur

Sjöberg Taussi, Marja (1992). Giftas och skiljas. Kvinnan, mannen och äktenskapet. I Y. Hirdman (red.). *Kvinnohistoria: om kvinnors villkor från antiken till våra dagar*. Stockholm: Utbildningsradion

Sjöblad, Christina (1998). En kvinnlig Dandy? I C. Sjöblad & L. Leopold (red.). *Baudelaire: det moderna livets betraktare: studier i ett författarskap*. Lund: Litteraturvetenskapliga institutionen, Univ.

Stegmuller, Francis (2005). *Flaubert and Madame Bovary*. New York: New York Review Books

Tenngart, Paul (2010). *Litteraturteori*. Malmö: Gleerups utbildning AB

Vinken, Barbara. 2007 (French issue). *Loving, Reading, Eating: The Passion of Madame Bovary*. MLN 122 (4): 759-778. DOI: 10.1353/mln.2008.0008